

Adrian Rezeanu

TOPONIMIE URBANĂ. FORMULE DE DESEMNARE VICONIMICĂ

1. Dinamica urbană a fost secondată constant în ultimii trei sute de ani de modificări structurale ale căilor de circulație, paralel cu reșezări, uneori aleatorii, ale ansamblului denominativ viconimic. Poate cel mai sensibil palier al culturii urbane, sistemul viconimic reprezintă posibilitatea de a pătrunde în intimitatea cetății urbane pe calea cunoașterii atât în „zbor de pasăre” cât și „prin identificare cu destinul orașului”¹. Această individualizare a căilor de cunoaștere urbană, stabilită de distinsul cărturar, implică, pe de o parte, marcarea reperelor urbane, la care se adaugă, pe de altă parte, „informație și sensibilitate”, cu scopul de a trasa „atmosfera generală a orașului”.

Orașul este un spațiu deschis. Magistrala de circulație, chiar și în târgul medieval românesc, depășește bariera tradițională, păstrând chiar și formula de desemnare. Rețelele de circulație interioare, strada, ulița mare, târgul, reprezintă pentru cultura urbană un loc de primenire neîncetată, un loc de schimb de tradiții între nucleul orașului consolidat și lumea țărănească stabilită temporar².

În acest fel, calea de circulație urbană, cu permanente modificări topografice și de reperi locale, este un depozitar de experiențe, extrase din cele mai diferite straturi socio-culturale.

2. Sub pecetea unui mod de viață dinamic și prosper, orașul și-a creat instituții culturale și economice care au depășit stadiul spiritualității rurale tradiționale. Astfel, orașul a devenit o fascinație pentru zonele periurbane rurale, care, treptat, au fost extrase și captate atât demografic cât și teritorial. În aceste condiții, căile de circulație s-au extins într-un spațiu nou, au creat „derivații”, preluând în sistemul denominativ și reperi din realitatea rurală încorporată.

Ca purtător al unui mesaj în primenire, strada este un uriaș recipient, derivat direct din spațiul cultural urban, marcat, printre altele, și de ansamblul arhitectural local³, dar și de „formula de desemnare” individuală, notă caracteristică locală, cu posibile, prin extindere, ramificații exterioare.

3. Diferența rural/urban, la nivel viconimic, se trasează prin particularități legate de amploarea teritorială, destinație, arhitectură, derivații, priorități ale reperelor în procesul denominativ.

¹ Vezi Eugen Simion, *Timpul trăirii. Timpul mărturisirii ... Jurnal parizian*, București, 1977, p. 11.

² Vezi și Alexandru Ofrim, *Orașul între cultura scrisă și cultura orală*, în „Historia Urbana”, tomul V, 1997, nr. 2, p. 187 și urm.

³ Vezi Oliver Velescu, *Orașul – spații culturale*, în „Historia Urbana”, tomul V, 1997, nr. 2, p. 196 și urm.

În primul rând, în spațiul rural calea de circulație este anterioară locuințelor sau altor repere de pe parcurs, în timp ce drumul urban se formează ca element de utilitate a unor construcții sau repere prestabilite⁴. Așa se explică formula desemnatoare a căilor de circulație rurală, marcată prin repere exterioare unui spațiu local locuit, de exemplu: *Drumul Giurgiului* s.c. Răsmirești – Tr., r. **1785** MȚR 124/24; s.c. Gratia – Tr., r. **1729** ST 10/43; s.c. Pietroșani – Tr., r. **1849** AC PL 813/69; s.c. Crângu – Tr., **1852** Kretzulescu – Lahovary 1481.

În al doilea rând, drumul urban magistral, care se continuă și în exteriorul granițelor orașului, va ajunge să fie marcat denominativ diferit, în sensul că marcajul care include reperul din exteriorul urban îndepărtat este valabil, pentru o unitate urbană consolidată, numai de la exteriorul urban. În acest sens, marcajul viconimic, cu reperul de destinație din exteriorul urban îndepărtat va fi eliminat treptat, în măsura dezvoltării unității administrativ-teritoriale urbane și împins către o zonă periurbană sau rurală.

De exemplu, sintagma prezintă pentru o lungă perioadă de evoluție urbană *Drumul Târgoviștei cel Vechi* (București, **1681** G 368) → *Ulița Târgoviștei* (**1791** EP, **1839** PRIM B 2) → *Calea Târgoviștei* (**1852** B II, **1871** P I, **1895–1899** IGA), ca formulă viconimică desemnatoare pentru o magistrală bucureșteană, a fost împinsă treptat spre exteriorul urban, traiectul interior fiind modificat denominativ după principiile caracteristice urbane, de factură conjuncturală, *Calea Griviței*.

În general, putem sesiza o serie de caracteristici identitare ale desemnării viconimice urbane, prin care această unitate administrativ-teritorială se individualizează distinct față de unitatea rurală.

3.1. Drumul urban, ca traiect topografic care leagă diferite repere locale, a preluat în formula sa de desemnare numele unuia sau a altuia dintre repere. Pentru diferite etape din evoluția urbană s-a creat o adevărată dispută concurențială în care, de multe ori, a prevalat amploarea sau destinația unuia dintre repere. În această confruntare a fost spartă formula perifrastică de desemnare⁵, care consta în înlănțuirea neierarhizată a reperelor de pe traiect. S-a impus denominativ reperul dominant, care poate fi, pe de o parte, un detaliu arhitectural, dar central și de notorietate, aflat pe traiectul căii de circulație. La **1834, de exemplu, o astfel de formulă perifrastică în *Mahalaua Izvor* din București, după **1871** apare în forma sa sintetică, *Strada Puțul cu Apă Rece*:**

„O uliță ce să începe de la *Vasile Cârciuamaru*, nr. 1244 și merge drept pe lângă *Ștefan Ghindă* și pă la *Puțul cu Apă Rece* este în ulița cea mare la biserică”⁶.

⁴ Vezi Marin Simionescu-Râmnicăneanu, *Urbanism sau raționalizarea estetice municipale*, București, 1937, p. 22 și urm.

⁵ Formula perifrastică de desemnare viconimică indică un stadiu rural arhaic, pe care îl întâlnim până în secolul al XIX-lea. Vezi, în acest sens, Adrian Rezeanu, *Toponimie urbană. Burgul medieval transilvan*, în LR, LIX, 2007, nr. 4.

⁶ A.N. București, *Fond Municipiul București, Văpșeaua Verde*, dosar 245/1834, Anexa II; filele 10, 11; Biblioteca Acad. Rom., Maior D. Pappasoglu, *București. Capitala României*, București, 1871.

3.1.1. Alteori, disputa concurențială în cadrul formulei sintetice de desemnare viconimică s-a finalizat prin impunerea denominativă a unei instituții publice, de obicei religioase, dar nu numai: **Ulița Poștii, Ulița Spitalului, Ulița Bisericii Sfântul Haralamb, Ulița Bisericii Sfinții Voievozi Vechi** (spre deosebire de **Biserica Veche Sfinții Voievozi**) (Galați, 1850, f. 55–56)⁷.

3.2. Pentru perioade lungi de istorie urbană, formula sintetică de desemnare viconimică se polarizează, în acord cu cele două extreme marcate motivațional toponimic; arbitrar/nonarbitrar. La rândul său, această dispută, perpetuată până în zilele noastre, însoțește diferitele stadii de evoluție urbană și individualizează urbanul față de rural, printr-o nouă marcă suplimentară.

3.2.1. În cadrul polului motivat toponimic, formula de desemnare urbană stradală are la bază un alt toponim, concretizat prin repere de pe traiect, de la finalitatea parcursului urban și din exteriorul urban îndepărtat.

3.2.1.1. Toponimul-reper de pe teritoriul căii de circulație se poate impune denominativ în condiții similare pentru mediile urban și rural, diferite fiind doar extensiile derivate colaterale parcursului stradal. Printre aspectele similare urbanului și ruralului, putem aminti marcajele expresive metaforice de tipul: **Calea Peștelui, s.c. Daia – Gr, r. 1762 COTR 14/6 și Drumul Peștelui, m. București, 1871 P I.**

De cele mai multe ori, în mediul urban, toponimul-reper de pe traiectul căii de circulație este potențat ambivalent. Pe de o parte, marchează formula traiectului viconimic pe care se află, iar, pe de altă parte, intră într-o extensie „derivativă”, potrivit cu denotățile aflate în vecinătățile imediate.

De exemplu:

Strada (Valea) Puriștoaca (Azuga, 1924 – DC 1607 ter)

Hanul Puriștoaca

Strada (Vila) Kalinderu (Sinaia, 1940 – DC 1607 bis)

Fântâna Kalinderu

Drumul (Valea) Joiței (Predeal, 1900 – DC 1462)

Hotelul Joița → *Poteca Joița* (Predeal, 1906 – DC 1475)

Calea (Palatul) Belvedere (București, 1842 RB)

Parcul Belvedere → *Fabrica de Țigarete Belvedere*

Se realizează astfel un segment distinct pentru spațiul urban.

⁷ D.G.A.N., *Fond Ministerul Lucrărilor Publice. Moldova*, dosar 366/1849, 1850, 1851.

3.2.1.2. Toponimul-reper de la finalitatea drumului urban individualizează unitatea teritorială în interiorul unor granițe administrative, deși menținute temporar, spre deosebire de drumul rural deschis: *Calea **Barierii Spirii*** (București, **1852 B II**); *Ulița **Barierii Dobroțești*** (București, **1852 B II**).

3.2.1.3. Marcajul viconimic în care este implicat denominativ reperul din exteriorul îndepărtat, chiar și pentru epoca actuală, este trimis în exteriorul graniței urbane, fiind simțit ca o marcă rurală. Structura urbanonimică în care este atras acest reper, însoțit de termenii generici *șosea* sau *cale*, este încă un indiciu al apartenenței acestei formule de desemnare la spațiul rural: *Calea **Feldioarei***, *Calea **Făgărașului***, *Șoseaua **Cristianului***, *Calea **Poenii*** (Brașov, PL 1999), *Calea **Chișinăului*** (Iași, PL 2001).

3.2.2. Polul nemotivat toponimic din cadrul formulei de desemnare viconimică marchează izolarea locală a unui urbanonim. Acesta este golit de semnificație și rupt de contextul local topografic, ca urmare a unei amplitudini spațiale, unde, pe de o parte, lipsesc repere locale semnificative și dominante, iar, pe de altă parte, palierul denominativ urban intră în sfera de influență a administrațiilor, care vor crea neprofesionalist formule de desemnare viconimică supuse efemerului politic cotidian. Prin extinderea sa ca și prin diversificarea denominativă pe unitatea de spațiu urban, nemotivația, conjuncturalul individualizează, într-o măsură considerabilă, urbanul față de rural.

3.3. Secvențialitatea denominativă a unui parcurs amplu este caracteristică, în primul rând, mediului urban. Acest fapt este determinat de nevoia de personalizare denominativă a unui traiect stradal amplu, care, străbătând diferite zone urbane, la rândul lor marcate de alte repere locale, devine irelevant pentru întregul parcurs⁸:

*Strada **Canta*** (Canta, loc) → *Șoseaua **Moara cu Noroc*** → *Strada **Silvestru*** (Iași, PL 2001); *Strada **Sf. Lazăr*** → *Șoseaua **Nicolina (Nicolina, loc.)*** (Iași, PL 2001).

Secvențializarea viconimică urbană este prezentă și la nivelul unităților administrativ-teritoriale de tranziție între rural și urban, când un parcurs, deși magistral, nu poate fi desemnat unitar, chiar dacă topografic există o continuitate a cursului local;

„*Ulița **Domnească***, de la hanul dum(i)s(ale) Țigănuș;

*Ulița **Mihaiu Vodă***, pe mal, în oraș(ul) nou;

*Ulița **Lungă***, până la ***Rohatca Vadului Ungurului***;

*Ulița **Cojocarilor***, din Târgu(l) Nou” (Galați, 1850, f. 56);

„*Ulița **Mare*** să începi di la Pătriu Obreja și să sfârșești la Neculai Pintilie” (Piatra, **1850**, f. 228);

„*Ulița **Cojocărească***, până la podu di pe Bârlad” (Bârlad, **1850**, f. 111, 112).

În lipsa unor repere concrete locale, secvențializarea traiectului viconimic pentru perioada de tranziție între rural și urban se face prin determinanți nespecifici:

⁸ Vezi și Rezeanu Adrian, Modoran Filoftea, *Modele în toponimia urbană*, în LR, XLIV, nr. 5–6, p. 225–232.

„**Ulița Mare, partea întâi, Ulița Mare, partea a doua**” (Târgu Ocna, 1850, f. 81);

„**Ulița Prundului, Ulița Prundului, piste apă**” (Târgu Neamț (1851, f. 195, 196);

„**Hudița Medianului întâiu, a vitelor; Hudița Medianului al doilea**” (Fălticeni, 1850, f. 77, 78).

În planurile cartografice bucureștene ale secolului al XVIII-lea, traiectul **Lipscani** apare, la rândul-i, secvențializat. Astfel, între **Șelari** și **Podul Mogoșoaiei**, secvența viconimică este identificată prin **Ulița Șerban Vodă** (← *Hanul Șerban Vodă*)⁹. În secolul al XVII-lea, **Ulița Lipscani** era segmentul între **Șelari** și *Hanul Zamfir* de pe **Ulița Blănari**¹⁰. Între **Smârdan** și **Șelari** era **Ulița Marchitani** (← *Prăvăliile Marchitanilor*), iar după **Șelari** urmau *Ulițele Zarafilor*, *Abagiilor* și *Bogasierilor*. La 1852, Planul Borroczyń¹¹ localiza **Ulița Lipscani** între **Smârdan** și **Șelari**; segmentul stradal spre **Podul Mogoșoaiei** era marcat prin **Ulița Marchitani**, iar spre **Ulița Colței**, prin **Ulița Zarafi**. Abia spre sfârșitul secolului al XIX-lea s-a făcut o generalizare a denumirii *Strada Lipscani*, în condițiile diminuării sau chiar a dispariției reperelor comerciale locale dominante **Zarafi, Marchitani**.

În Bucureștiul contemporan, formula denominativă **Calea Griviței** (spațiu central urban) alternează, pentru secvența topografică următoare, cu *Bulevardul Bucureștii Noi* (← *Cartierul Bucureștii Noi*, ca reper local dominant) urmată de secvența din exteriorul urban numită *Șoseaua Târgoviștei* (GHID 1969).

3.3.1. Secvențialitatea denominativă viconimică contemporană, proces toponimic firesc pentru spațiile urbane ample, este concretizată și prin formule aberante, de tipul:

Șoseaua Națională (secvență interioră dintr-un traiect urban) identificată aberant, atât prin termenul generic, cât și prin formula desemnatoare în ansamblul ei) se continuă spre exteriorul spațiului urban cu *Bulevardul Socola* (**Socola**, reper urban) iar în exteriorul urban, cu *Șoseaua Bucium* (**Bucium**, reper din exteriorul urban) (Iași, PL 2001).

Traiectul unic brașovean, secvențializat denominativ prin **Strada C. Brâncoveanu, Strada Gh. Dima, Strada Gh. Barițiu, Strada Mureșenilor**, nu are repere dominante concretizatoare pentru aceste formule. Bustul lui Gh. Barițiu, de exemplu, este plasat la extremitatea îndepărtată a unei străzi limitrofe, **Strada după Ziduri** (Brașov, Pl. 1999).

3.4. Particularitățile topografice locale ale unui traiect stradal incluse în formula de desemnare identifică faza arhaică urbană a procesului denominativ. Din acest punct de vedere nu există deosebiri între mediile urban și rural decât în

⁹ Vezi și D. Almaș, Panait I. Panait, *Curtea Veche din București*, București, 1974, p. 116 și urm.

¹⁰ Idem, p. 106.

¹¹ Maior Baron Rudolf Arthur von Borroczyń, *Planul Bukureștiului (...)*, București, 1852.

privața perenității slabe a acestei formule într-un spațiu urban supus unei dinamici permanente, în care apar, în ritm alert, repere locale motivaționale toponimic. Cu toate acestea, implicarea caracteristicilor topografice locale în formula viconimică urbană a avut o istorie îndelungată și reprezintă supapa de declanșare a sistemului de supraviețuire a acesteia, atunci când un traiect stradal este nou-înființat sau este sărac în repere stabile¹²: **Ulița Mare, Ulița Veche** (Târgu Neamț, 1851, f. 195–196); **Ulița Strâmtă, Ulița Înfundată, Ulița Frumoasă** (Galați, 1850, f. 55, 56); **Hudița Strâmbă, Hudița Mică, Ulița Nouă** (Fălticeni, 1850, f. 77, 78); **Strada Nouă** (Sinaia, 1940 – DC 1607 bis) (Bușteni 1910 – DC 1426); **Strada Șerpuitoare** (Cluj, PL 1999); **Strada Nouă** (Sighișoara, PL 2002); **Strada Mică, Strada Lungă, Strada de Mijloc, Strada Albă** (Brașov, PL 1999); **Neugasse** (Strada Nouă) (Brașov 1926)¹³, **Schwartzgasse** (Strada Neagră) (Brașov 1920)¹⁴, **Neugasse** (Mediaș, 1750)¹⁵; **Drumul Mare** (Suceava, 1480–1483)¹⁶; **Ulița Întoarsă la Capăt** (Platea revertendo a fine) (Cluj-Napoca sec. XVI)¹⁷.

3.5. Marcajul rețelei viconimice urbane se realizează la polul motivațional, așa cum am mai spus, prin intermediul reperelor locale dominante. În acest sens, este necesar să subliniem că marcajul unui segment din trama stradală urbană prin intermediul unor nume de meserii¹⁸ este fals, respectând direcția motivației toponimice urbane.

Grupul de practicanți ai unei meserii pot fi comasați parțial neomogen, pe o arteră de circulație pe care pot exista însă și alte categorii socio-profesionale în anumite perioade determinate istoric, sau pot fi dispersați teritorial eterogen. De exemplu, în București, negustorii lipsicani, cu prăvălie, calfe sau pasanți, erau

¹² Vezi Adrian Rezeanu, *Toponimie urbană. Burgul medieval transilvan*, în LR, 2007, nr. 4.

¹³ Valer Rus, *Pentru o istorie a denumirilor străzilor din Cetatea Brașov*, în „Historia Urbana” tomul IX, 2001, nr. 1–2, p. 94.

¹⁴ Idem p. 95.

¹⁵ Michel Tănase, *Franciscanii și piariștii la Mediaș*, în „Historia Urbana” tomul VIII, 2000, nr. 1–2, p. 199.

¹⁶ Tudor Octavian Gheorghiu, *Suceava medievală – geneză și evoluție*, în „Historia Urbana”, tomul XII, 2004, nr. 1–2, p. 76.

¹⁷ S. Goldenberg, *Clujul medieval în secolul XVI*, București, p. 17 și urm.

¹⁸ Vezi și C.C. Giurescu, *Problema nomenclaturii străzilor din București*, în „Materiale de istorie și muzeografie”, București, vol. VIII, 1971, p. 242 și urm.; Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 223 și urm.; Oliver Velescu, *Contribuții la istoria nomenclaturii străzilor din București (I)*, în „Anuar al Arhivelor Municipiului București”, București, 1997, p. 76 și urm.; Vasile Neamțu, *Piețele și ulițele din orașele medievale ale Moldovei*, în „Historia Urbana” tomul VII, 1999, nr. 1–2, p. 119, unde afirmațiile autorului sunt mai neclar prezentate; după ce admite criteriul de grupare a locuitorilor „în funcție de îndeletniciri”, exemplifică cu seria viconimelor: **Ulița Olarilor, Ulița Croitorilor** – Suceava, **Ulița Măjilor, Ulița Pielarilor, Podul Mesercîilor** – Iași, și conchide: „presupunem că criteriul îndeletnicirilor s-a aplicat și în alte orașe”.

dispuși în diferite mahalale¹⁹, dar numai un segment din traiectul actual al *Străzii Lipscani* a fost marcat astfel, după numărul relativ mare al prăvăliilor, unde se practica negoțul lipscănesc. Subliniem, ca o particularitate distinctă a formulei de desemnare a drumului urban, că numai reperul sau ansamblul omogen al acestora pot marca motivațional calea de circulație din interiorul granițelor urbane.

4. În acțiunea de trasare pe teren a drumurilor magistrale precum și în procesul de desemnare a lor se poate observa, pe de o parte, o prelungire a drumului rural către cetatea urbană și de aici către alte zone rurale, dintr-un exterior nedefinit, iar pe de altă parte, o tranzitare, de obicei în zonele periferice urbane, a drumului rural, de regulă cu destinație comercială.

Procesul este marcat istoric de migrațiile demografice, chiar și timpurii, și de nevoia de a înlesni legăturile între diferitele comunități, situate pe anumite traiecte²⁰.

Intensificarea relațiilor comerciale, mai ales după Tratatul de la Adrianopol, din 1829 și introducerea, după 1831, a Regulamentelor Organice în Principate, care stabileau, printre altele „slobozenia comerțului”²¹ au determinat consolidarea unor drumuri comerciale, existente încă din epoca medievală, care făceau legătura cu Peninsula Balcanică și cu Transilvania²². Trebuie subliniat aici exportul de sare, lipscănia, manufactura, peștele, mierea²³.

Într-o etapă timpurie, astfel de drumuri, marcate denominativ după specificul comercial, tranzitau doar orașul-târg, după care situația s-a diversificat în funcție de specificul mărfurilor și al posibilității de comercializare în spațiile specializate din interiorul granițelor urbane.

4.1. Într-o primă clasificare, drumurile cu parcurs amplu, de regulă până la granițele statale, marcate denominativ după produsele comercializate, traversau orașul-târg, păstrându-și individualitatea desemnatoare, dar același statut îl aveau și în cadrul unităților rurale parcurse și pentru spațiile dintre ele. **Drumul Sării**, de exemplu, cu următoarele traiecte, existente și în epoca contemporană: *or. Băile Govora, s. Mogoșești, c. Stoieniști, s. Voicestii de Mijloc, c. Voicestii – VI.*; (se mai numește *Drumul Chirigiilor* sau *al Cărăușilor* sau *Drumul Împărătesc*); *s.c. Amărăștii*

¹⁹ Vezi *Catastihul patentarilor de negustori și meseriași, împărțiți pe corporații din 1832*, în colecția „Catagrafii” de la D.G.A.N., unde negustorii lipscani erau înregistrați astfel: 6 în *Strada Șelari*, 2 la *Curtea Veche*, 1 în *Udricani*, la *Biserica Negustori*, 1 la *Biserica Sf. Nicolae Șelari*, 3 din Ploiești (pasași n.n. – A.R.). La aceștia se adăugau negustorii lipscani toptangii, probabil fără prăvălie; 5 în *Strada Lucaci*, 7 în *Strada Olteni*, apoi la *Bisericile Sf. Gheorghe Nou, Sfânta Ecaterina, Ceauș Radu, Stelea, Sf. Gheorghe Vechi, Sf. Ioan Nou*; în *Catagrafia Culoarei de Roșu din 1831* sunt menționați în *Mahalaua Curtea Veche* 6 lipscani, 3 greci cu prăvălie, 1 român și 2 bulgari drept calfe; în *Mahalaua Sf. Dimitrie Nou* sunt înregistrați 12 lipscani fără prăvălie. În ansamblul Bucureștiului, în *Catagrafia din 1831* negustorii lipscani sunt dispersați astfel; 64 în *Plasa Târgului*, 2 în *Plasa Broștenilor*, 13 în *Plasa Târgului de Afară*, 1 în *Plasa Gorganului* și 4 în *Plasa Mogoșoaii*.

²⁰ Vezi Gheorghe Postică, *Civilizația medievală timpurie în spațiul pruto-nistrean (secolele V–XIII)*, București, 2007, p. 237 și urm.

²¹ *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, București, 1944.

²² Vezi Vladimir Diculescu, *Relațiile comerciale ale Țării Românești cu Peninsula Balcanică (1829–1858)*, București, 1976, p. 24, 25.

²³ *Idem, op. cit.*, p. 68 și urm.

de Jos, s. Amărăștii de Sus, s. Zvorsca, c. Amărăștii de Sus, s.c. Dăbuleni, s.c. Plenița – Dj.; s. Podu Grosului, c. Bâcleș, s. Izvorul Frumos, c. Burila Mare – Mh.

Drumul Sării or. Oltenița (cr. 1852 NEG ½), s.c. Plătărești (cr. 1834 PAS 2/2), s.c. Sohatu (r. 1853 PLB 4/4), s. Negoiești c. Șoldanu (cr. 1855 NEG 2/7), s.c. Tămădău Mare (r. 1826 GOL 1/8), s.c. Valea Argovei (1898 MDG), s.c. Vasilați – Cl. (r. 1685 MȚR 15/9).

Viabilitatea prin tradiție a acestei formule desemnatoare pentru calea viconimică cu parcurs urban și rural a determinat menținerea ei până în contemporaneitate, chiar dacă drumul de circulație și-a diversificat specializarea, ca, de exemplu, în București, **Drumul Sării** (cr. 1844 PLB 2/5 și azi), sau, în alte părți.

Drumul Untului s.c. Vede (1877–1905 Kretzulescu – Lahovary 1582, 1898 MDG I 128, II 64, V 587), m. Giurgiu (1877–1905 Kretzulescu – Lahovary 1582).

5. Viconimul urban, existent într-o extensie derivativă sau autonom la polul nemotivațional, apare ca un grup sintactic, între ale cărui elemente se stabilesc raporturi gramaticale. În oricare parte a extensiei urbanonimice s-ar afla, viconimul urban este marcat propriu-zis prin termenul generic specializat, stradă, cale, prelungire, intrare etc.²⁴, după care urmează o secvență, parțial golită de conținut. Această secvență corespunde denotatului inițial, care, pe de o parte, reprezintă punctul inițial al extensiei urbanonimice, iar, pe de altă parte, poate constitui și un reper de pe traiectul căii de circulație. Cu cât extensia urbanonimică derivativă e mai amplă, iar ipostaza viconimică din lanț se află situată pe un traiect mai îndepărtat față de denotatul inițial, cu atât marca din structura urbanonimică ajunge să fie complet blocată semantic.

De exemplu, extensiile derivative urbanonimice:

Cișmeaua Roșie (*cișmea* + *roșie*) (reper inițial urban) → *Ulița Cișmeaua Roșie* → *Mahalaua Cișmeaua Roșie* → *Grădina Cișmeaua Roșie* → *Teatrul Cișmeaua Roșie* (București);

Broșteni (sat încorporat) (1696 MȚR 129/18) → *Mahalaua* ~ (1696 MȚR 129/18) → *Biserica* ~ (1852 B II) → *Plasa* ~ (1798 CAT) → *Ulița/Strada* ~ (1844–1846 B I, 1898 MDG);

Prund (sat încorporat) (1693 MȚR 203/11, 1655 MȚR 124/3) → *Mahalaua* ~ (1709 MȚR 224/4, 1798 CAT, 1844–1846 B I) → *Biserica* ~ (1772, 1776 MȚR 224/31, 36) → *Ciutăria din Prund* (1632 RV 1/10) → *Ulița/Strada* ~ (1844–1846 B I, 1871 P I, 1885–1890 S, 1892–1893 D).

În aceste extensii, cu cât ipostaza care identifică traseul viconimic este situată pe o poziție mai depărtată față de denotatul inițial (sat încorporat, de exemplu), cu atât secvența viconimică din extensie pierde din semnificație și ajunge în final golită de conținut²⁵.

²⁴ Vezi Adrian Rezeanu, *Toponimie urbană. Terminologie viconimică*, în LR, LXI, 2008, nr. 2.

²⁵ Pentru detalierea problemelor legate de transferul de nume și de sens de-a lungul unei extensii derivative, vezi Adrian Rezeanu, *Terminologie geografică populară în urbanonimie*, în FD XXIV–XXVI, 2005–2007, p. 213–221.

Potrivit cu raportul fluidizare/nonfluidizare în fluxul informațional și cu capacitatea structurilor viconimice urbane de a încorpora, într-o măsură diferită, semnificații toponimice locale, distingem o ierarhizare a particularităților semantice, după cum urmează.

5.1. Construcțiile viconimice urbane perifrastice, care nu sunt antrenate într-o extensie derivativă din motive legate de lipsa unor denotative din vecinătatea imediată, care să manifeste un minimum de compatibilități topografice și semantice.

„O uliți din midenașul di lângă *Hanul lui Carabetu* mergi prin *Măhalaua arminească* și răspundi la câmpu, în *imașul târgului*” (Roman, 1850, f. 84);

„O uliți pi din dosul *Ulițai Mari*, ce să începi di *la Crășma nequștorului Iordachi Pungă* și merge pi lângă *Hanul Precistii Mari*, până în șoseaua din capătul uliții, din giosu” (Roman, 1850, f. 84).

În această construcție, cu rezonanțe arhaice rurale, calea viconimică, ca un traiect unic, reprezintă o subsumare a unor entități topografice cu sfere semantice autonome, care nu se pot intersecta. Din acest punct de vedere ele pot să și dispară de pe traiectul viconimic, cedând locul altora, mai reprezentative pentru o altă etapă istorică. Această dinamică permanentă în construcțiile perifrastice viconimice imprimă, pe de o parte, incompatibilități semantice la nivelul reperelor, până în momentul în care apare reperul dominant care va schimba formula de desemnare într-una sintetică, iar, pe de altă parte, conduce la perisabilitatea formulei denominative în ansamblul ei.

5.2. Construcțiile viconimice urbane, parțial sintetice, în care traiectul stradal urmărește un alt traiect natural, hidronimic, de exemplu, pe care-l include în formula denominativă. Între cele două părți ale structurii urbanonimice (termen generic + toponimul corespunzător denotatului inițial) sunt relații gramaticale de tip apozițional;

Drumul Valea Grecului (Azuga, 1899 – DC 1430);

Drumul Valea Neamțului (Azuga, 1912 – DC 1486);

Drumul Pârâul lui Arsene (Predeal, 1933 – DC 1554);

Strada Șirul Livezii (Brașov PL 1999); *Bulevardul Valea Cetății* (Brașov PL 1999); *Strada Zidul Cetății* (Sighișoara PL 2002).

5.2.1. Într-o fază mai avansată a procesului de sintetizare denominativă, este eliminat din construcție termenul generic hidronimic sau generat de un alt reper, facilitându-le astfel calea către apariția termenului „urbanonim aparent”:

Calea Joița (Predeal, 1900 – DC 1462) ← *Calea* (de pe lângă *Pârâul* sau *Hanul*) *Joița*; *Drumul Tunelului* (Bușteni, 1912 – DC 1495) ← *Drumul* (spre *Livada*) *Tunelului*; *Drumul lui Mihai* (Predeal, 1930 – DC 1575) ← *Drumul* (pe lângă *Valea*) *lui Mihai*;

5.2.2. Construcția viconimică în care este implicat un „toponim aparent” a avut o lungă istorie în sistemul denominativ, fiind, poate, cea mai elaborată construcție sintactică prezentă în spațiul toponimic urban:

Strada Sfântul Ioan Moși (București 1911 PL, 1938 PL) ← *Strada* (de pe lângă *Biserica*) *Sf. Ioan* (din apropierea *Târgului*) *Moși* (1852 B II, 1885–1890 S).

5.3. Construcțiile viconimice sintetice, în care termenul generic, individualizator pentru calea de circulație, este asociat cu un determinant, toponimic, antroponimic sau legat de anumite particularități topografice ale terenului desemnat. Acest determinant poate să facă parte dintr-o construcție sintactică stabilă, în care apar relații gramaticale între termeni, care pot fi, la rândul lor și aparente. În funcție de relațiile apărute în aceste construcții, distingem câteva aspecte.

5.3.1. Relații sintactice între cei doi termeni ai construcției cu aspect apozitional:

Șoseaua, Strada Sărărie (Iași, PL 2001); *Strada Păcurari* (Iași, PL 2001); *Calea București* (Brașov, PL 1999); *Strada Dâmbul Rotund* (Cluj-Napoca, PL 1999); *Strada Tăbăcari* (Focșani, PA 2002–2003); *Strada Foișor, Strada Izvorul Rece* (Târgu Mureș, PA 2002–2003); *Strada Crângu, Strada Fabrica de Gheață* (Focșani PL 1932);

5.3.2. Construcția sintactică în care termenul generic viconimic este asociat cu un toponim precedat de prepoziție. În această situație, toponimul, la rându-i provenind uneori dintr-un antroponim, indică o locație cvasiexactă:

Ulița de la Volocar (Târgu Neamț, 1851, f. 195–196); *Hudița de la Dughinele d(umnealui) Stafan Cadar* (Târgu Neamț, 1851, f. 195, 196); *Ulița de la Podul Zagavei* (Botoșani, 1850, f. 75); *Strada Dintre Gârle* (București, 1925 PL, 1969 GHID și azi); *Strada Între Vii* (București, 1929 PL, 1946 GHID); *Strada din Cotu Oancei* (Focșani, 1932 PL); *Strada din Câmpu Amorțit* (Focșani, 1932 PL); *Strada Dintre Grădini* (Brașov, 1999 PL); *Strada Între Movable* (Târgu Mureș, PA 2002–2003); *Strada Între Lacuri* (Cluj-Napoca, 1999 PL); *Hudița din Săidăcării* (Bârlad 1850, f. 111, 112).

5.3.3. Relații sintactice cu aspect aparent posesiv în construcții în care termenul generic viconimic este asociat cu un toponim, la rându-i provenit și dintr-un entopic toponimizat. Această construcție sintactică este poate cea mai răspândită în ansamblul marcajelor viconimice și ridică și cele mai multe probleme de interpretare a genezei, atunci când în structură apare și un „toponim aparent”:

Calea Prundului (București, 1693 RV 42/72) ← *Calea* (care trece prin *Mahalaua* sau pe lângă *Biserica*) *Prundului* (1708 RV Mss. 256, MȚR 226/6); *Strada Episcopiei* (1911 PL, 1969 GHID și azi) ← *Strada* (de pe lângă *Grădina*) *Episcopiei* (1844–1846 B I); *Hudița Cofetăriei, Ulița Cofetăriei, Ulița Poștei, Ulița Spitalului, Ulița Fântânii* (Galați, 1850, f. 56); *Ulița Căldărării Vechi* (Focșani, 1851, f. 208); *Ulița Cișmelii, Ulița Velnițelor* (Fălticeni, 1850, f. 77, 78); *Strada Depozitelor, Strada Livezii, Strada Poștei* (Târgu Mureș, PA 2002–2003); *Strada Câmpului* (Cluj-Napoca, 1999 PL); *Strada Teilor, Strada Târnavei, Strada Dumbravei* (Sighișoara 2002, PL); *Drumul Livezilor* (Azuga, 1936 – DC 1562); *Calea Ceairului* (Poiana Țapului, 1940 – DC 1576).

5.3.3.1. O subcategorie distinctă o formează grupul de viconime, în care termenul secund este reprezentat de categoria aparentă a denumirilor de meserii și ocupații. Aceste denumiri, deciptate corect din punctul de vedere al genezei, se încadrează în categoria reperelor toponimice locale dominante:

Hudița Cojocarilor (Galați, 1850, f. 56) ← *Hudița* (cu *Prăvăliile*) **Cojocarilor**; *Ulița Cazangiilor* (Galați, 1850, f. 56) ← *Ulița* (cu *Atelierele*) **Cazangiilor**; *Ulița Brașovenilor* (Galați, 1850, f. 56) ← *Ulița* (cu *Casele* sau *Prăvăliile*) **Brașovenilor**; *Ulița Săpunarilor* (Focșani, 1851, f. 207, 208) ← *Ulița* (cu *Prăvăliile*) **Săpunarilor**; *Străzile Cojocarilor, Cositorarilor, Tăbăcarilor, Tâmplarilor, Zugravilor* (Sighișoara, PL 2002) ← *Străzile* (de lângă sau spre *Turnurile*) **Cojocarilor, Cositorarilor, Tăbăcarilor, Tâmplarilor, Zugravilor**.

5.3.3.2. O altă subcategorie distinctă a grupului viconimic urban este reprezentată de formula cu determinantul adjectival, reprezentat printr-un nume aparent de grup etnic. Și aici este vorba de repere locale (case de locuit, locații comerciale), în care este implicat un grup etnic, căruia, firește, calea de circulație propriu-zisă nu-i aparține:

Ulița Jidovească (Târgu Ocna, 1850, f. 81) (Bârlad, 1850, f. 111, 112) ← *Ulița* (cu *Casele* sau *Prăvăliile*) **Jidovești**; *Ulița Armenească* (Galați, 1850, f. 56) ← *Ulița* (cu *Casele*, cu *Prăvăliile* sau *Biserica*) **Armenească**; *Ulița Sârbească* (Galați, 1850, f. 56) (Iași, sec. XVI, *Olteanu, Meșteșuguri* 158, fig. 2) ← *Ulița* (cu *Grădinile*) **Sârbești**; *Ulița Bulgărească* (Galați, 1850 f. 56) ← *Ulița* (cu *Casele*) **Bulgărești**.

5.3.3.3. Subcategoria viconimelor urbane în care termenul secund, nume de grup, își are geneza în numele unui oiconim primar, de proveniență:

Ulița Brașovenilor (Iași, sec. XVI, *Olteanu, Meșteșuguri* 158, fig. 2) (București, 1831 PRIM B 12, 1946 GHID) ← **Brașoveni** (loc cu prăvăliile brașovenilor) (București, 1665 MȚR 557/1) ← *n. grup brașoveni* ← **Brașov** (oraș de proveniență);

Strada Gabrovenilor (București, 1798 CAT) ← **Gabroveni** (loc cu prăvăliile gabrovenilor) (1834 PRIM B 62 – 245) ← *n. grup gabroveni* ← **Gabrovo** (oraș de proveniență).

5.4. Construcția viconimică urbană în care relațiile de posesie se stabilesc aparent între termenul generic și un antroponim, care este, la rândul-i, un rezultat al transferurilor de sens:

Podul Beilicului (București, 1776, MȚR 222/30) ← *Podul* de pe *Calea* **Beilicului** (1776 MȚR 247/13) ← *Podul* (de pe *Calea*, de lângă *Casele* sau *Grădina*) **Beilicului**;

Strada Doamnei (1911 PL, 1969 GHID și azi) ← *Strada* (de lângă *Biserica*) **Doamnei**.

6. Formula viconimică individualizată pentru spațiul urban și formată în jurul polului motivațional se structurează după reperele de pe traiectele căii de circulație și potrivit reperului de la finalitatea graniței urbane. În funcție de acest fapt, distingem formule viconimice analitice, cu însușirea detaliilor topografice locale neierarhizate, și sintetice, constituite din termenul generic și grupul toponimic determinant, corespunzător denotatului inițial. Fără a stabili limite tranșante între aceste două forme de manifestare denominativă, trebuie să considerăm formulele analitice sau perifrastice mai apropiate de perioada arhaică din istoria urbană, când în lipsa ierarhizării reperelor locale și a apariției reperului dominant stabil, nu s-a putut impune o formulă sintetică.

6.1. Formula viconimică sintetică, de circulație amplă în spațiul toponimic urban și marcată diacronic, este caracteristică pentru un număr mare de rețele de circulație. Această modalitate de concretizare denominativă o vom împărți în două subcategorii.

6.1.1. Formula viconimică urbană creată în jurul unui reper de pe traiectul căii de circulație. Modalitatea de desemnare anticipată de concurența dintre reperele locale apare ca formulă stabilă când reperul dominant se impune local. Deși preponderența unuia sau a altuia dintre aceste reperi este fragilă, totuși această manieră, ca principiu general de desemnare viconimică urbană, rămâne fundamentală:

Calea Belvedere (*m. București, 1842 RB*); *Calea Filaretului* (*m. București, 1842 RB*); *Calea Șerban Vodă* (*București, 1885–1890 S*); *Drumul cu Viile* (*București, 1766 MTR 131/47*); *Drumul de la Puț* (*Buzău, 1765 EB 81/13*); *Drumul Grajdurilor* (*Azuga, 1898 – DC 1607 ter*); *Strada Cazărmilor* (*Focșani, PL 1932*); *Strada Dulapului (Grădina de Distracții)* (*Focșani, PL 1932*); *Strada Stadionului, Strada Justiției (Judecătoria locală)* (*Sighișoara, PL 2002*); *Strada Cetățuiei (Dealul Cetății)* (*Brașov, PL 1999*); *Bulevardul Tuțora* (*Iași, PL 2001*).

6.1.1.1. La fel stau lucrurile și în alte spații viconimice, după cum o vor dovedi următoarele categorii de exemple. Pentru spațiul viconimic urban german:

Schönauer Allee (← *Restaurant Schloß Schönau*) (*Aachen RFD 8*); *Schloß Hohenstein Straße (Strada Castelului Hohenstein)* (← *Restaurant Schloß Hohenstein*) (*Ahorn, RFD 13*); *Buchholzweg* (← *Herrenhaus Buchholz*) (*Alfter, RFD 15*); *Schwartzmattstraße* (← *Restaurant Schwartzmatt*) (*Restaurantul Tabla Neagră*) (*Badenweiler, RFD 32*); *Rhönhaus Straße* (← *Restaurant Rhönhäuschen*) (*Bischofschein – Rhön, RFD 54*); *Kapuzinergasse* (← *Kapuzinergarten*) (*Grădina Capucinilor*) (*Breisach, RFD 65*); *Schönbrunn Straße* (← *Hotel Schloß Schönbrunn*) (*Landshut, RFD 238*).

6.1.1.2. Pentru spațiul viconimic urban iberic:

Calle de Goya (← *Hotel Goya*) (*Madrid, PL 2004*);

Calle Lope de Vega (← *Casa de Lope de Vega*) (*Madrid PL 2004*);

Avenida de los Toreros (← *Plaza de Toros*) (*Madrid PL 2004*);

Calle del Alcalá (Strada Castelului) (*Madrid, PL 2004*);

Calle de Lopez de Hoyos (← *Gata de Lopez de Hovos*) (*Madrid, PL 2004*);

Avenida de la Buhaira (← *Parque de la Buhaira*) (*Sevilla, PL 2006*).

6.1.1.3. Pentru spațiul viconimic urban italian:

Via dell' Osservanza (← *Osservanza*) (*Bologna, PL 1983*);

Via dell' Arcoveggio (← *Ippodromo Arcoveggio* ← *Arcoveggio località*) (*Bologna, PL 1983*);

Via Stalingrado (← *Fiera Via Stalingrado*) (*Târgul de pe Strada Stalingrad*) (*Bologna, PL 1983*);

Via San Donato (← *San Donato, quartiere, piazza di porta*) (*Bologna, PL 1983*);

Via Saragozza (← **Saragozza**, piazza di porta; mura di porta) (Bologna, PL 1983);

Via San Vitale (← **San Vitale**, quartiere, piazza di porta; mura di porta, stazione F.S.) (Bologna, PL 1983);

Via Santo Stefano (← **Santo Stefano**, quartiere, piazza di porta) (Bologna, PL 1983);

Via del Porto (← **Porto**, quartiere) (Bologna, PL 1983);

Via Pontevecchio (← **Pontevecchio**, quartiere);

Rio di Santa Maria Maggiore (← **Santa Maria Maggiore**) (Venezia, PL 1965);

Canal di Santa Chiara (← **Santa Chiara**) (Venezia, Pl. 1965) ← *Fondura* (Adâncitura) *di Santa Chiara*.

Rio (Canalul) di Tolentini (← **Tolentini**) (Venezia, Pl. 1965);

Rio Terra Leonardo (← **Terra Leonardo**) (Venezia, Pl. 1965);

Rio Santa Caterina (← **Santa Caterina**) (Venezia, PL 1965).

6.1.1.4. Pentru spațiul viconimic urban parizian:

Avenue Victor Hugo (← *Rond Victor Hugo*) (Paris, PL A. Leconte 1987);

Avenue Charles de Gaulle (← *Place Charles de Gaulle*) (Paris, PL A. Leconte 1987);

Avenue des Champs Elysées (← *Rond Point de Champs Elysées*) (Paris, PL A. Leconte 1987);

Quai des Tuileries (← *Jardin des Tuileries*);

Rue Michel-Ange (← *Michel-Ange Auteuil*) (Paris, PL A. Leconte 1987); (← **Michel-Ange Moliton**);

Route de Madrid (← *Porte de Madrid*);

Route de Neuilly (← *Porte de Neuilly*).

6.1.1.5. Ca o particularitate specific urbană, traseele viconimice ample sunt secvențializate denominativ, potrivit cu reперele stabile dominante de pe parcurs sau prin segmentarea căii de circulație, în acord cu intersecțiile locale marcate. Procedul este foarte productiv și asigură o dezvoltare, practic inepuizabilă, a mărcilor denominative urbane.

6.1.1.5.1. Prelungirea căilor de circulație magistrale, cu deosebire în etapa actuală de dezvoltare urbană, a implicat procesul secvențializării denominativ-viconimice în spațiul urban românesc:

Șoseaua Grozăvești (Parcul Grozăvești) → *Bulevardul Geniului (Statuia Leu, închinată geniștilor)* → *Șoseaua Panduri* (secvență marcată arbitrar) → *Bulevardul T. Vladimirescu* (secvență marcată arbitrar) → *Șoseaua Viilor (Viile Filaret)* → *Șoseaua Giurgiului* (reper din exteriorul îndepărtat) (București);

Calea Griviței (secvență marcată arbitrar) → *Bulevardul Bucureștii Noi (Cartierul Bucureștii Noi)* → *Șoseaua Târgoviștei* (reper din exteriorul îndepărtat) (București);

Șoseaua Arcu (marcaj arbitrar) → *Bulevardul Cuza (Piața Unirii)* → *Bulevardul Elena Doamna* (Iași, Pl. 2001);

Strada Sf. Lazăr → *Strada Nicolina (Nicolina, reper dominant)* → *Șoseaua Nicolina* (Iași, PL 2001);

Strada Avram Iancu → *Strada Al. I. Cuza* (Brașov, PL 1999);

Strada Lungă → *Calea Feldioarei* (reper din exteriorul îndepărtat) (Brașov; PL 1999);

Bulevardul Corneliu Coposu → *Strada Lazaret* → *Calea Gușteriței* → *Calea Podului (Cartierul Gușterița)* (Sibiu, PL 2003);

Bulevardul Metalurgiștilor (secvență marcată arbitrar) → *Strada Râului* (paralelă cu Râul Cibin) (Sibiu, PL 2003).

Strada Aurel Vlaicu → *Bulevardul 21 Decembrie 1989* → *Calea Memorandului* → *Calea Moșilor* → *Calea Mănăstur (Grădinile Mănăstur)* → *Calea Florești (Florești, reper din exteriorul îndepărtat)* (Cluj-Napoca, PL 1999);

Strada Avram Iancu (Square Avram Iancu) → *Ștefan cel Mare Square* (fără secvență viconimică) → *Timotei Cipariu Square* (fără secvență viconimică) → *Strada Nicolae Titulescu* (fără reper justificativ) → *Strada Henri Coandă* (fără reper justificativ) (Cluj-Napoca, PL 1999).

6.1.1.5.2. Pentru spațiul viconimic urban italian:

Via Porrettana → *Via Don Luigi Sturzo* (secvență marcată arbitrar) → *Via Porrettana* (se reia secvența pe același traseu) *Via Saragozza (Costa-Saragozza, Porta Saragozza)* → *Via Collegio di Spagna (Collegio di Spagna)* (Bologna, PL 1983);

Via Emilio Lepido (Anzola dell' Emilia Modena) → *Via Emilia Ponente* → *Via Aurelio Saffi* → *Via San Felice (Piazza Porta San Felice)* (Bologna, PL 1983);

Via Dei Colli (Colli, quartiere) → *Via San Mamolo (Piazza di Porta San Mamolo)* → *Via Massimo D'Azeglio* → *Via Dell'Indipendenza* → *Via Matteotti* (Bologna, PL 1983);

Via San Vitale (Piazza Porta San Vitale) → *Via Massarenti* (Bologna, PL 1983);

Strada Maggiore (Piazza di Forta Maggiore) → *Via Mazzini* → *Via Emilia Levante* → *Via Dozza* (Bologna, PL 1983);

Fondura Santa Biagio (← Rio di Santa Biagio) → *Fondura Santa Eufemia (← Rio di Santa Eufemia, Santa Eufemia)* → *Fondura Ponte Piccolo* → *Fondura Ponte Lungo (← Rio di Ponte Lungo)* → *Fondura Della Croce (← Rio della Croce)* (Veneția, PL 1965);

Rio Santo Nicolo (S Niccolo Mendicoli) → *Rio Di Angelo Raffaele (Angelo Raffaele)* → *Rio Di Carmini (Scuola Grande di Carmini)* → *Rio Di Santa Margherita (Campo Santa Margherita)* (Veneția, PL 1965).

6.1.1.5.3. Pentru spațiul viconimic urban parizian:

Quai de Stalingrad → *Quai Du Pr Roosevelt* → *Quai d'Issy les Moulinaux (← Pont d'Issy)* → *Quai André Citroën* → *Quai de Grenelle (← Pont de Grenelle)* → *Quai Branly* → *Quai D'Orsay*;

Boulevard Victor (Porte de Versailles) → Boulevard Lefèvre (Porte de Vanes) → Boulevard Brune (Porte D'Orléans Leclerc);

Avenue de Versailles → Avenue du Pr. Kennedy → Avenue de New-York.

6.1.2. Formula viconimică urbană creată în raport cu reperul de la finalitatea căii de circulație din interiorul graniței urbane reprezintă o modalitate de desemnare ce presupune un traiect topografic precis configurat, cu reperi traseale ierarhizate potrivit cu dispunerea în ordine, pornind de la punctul inițial central.

În acest moment, există două situații distincte: pe de o parte, traseele ample, posibil secvențializate denominativ, unde apar mai multe puncte de final pe același parcurs, încadrate în secvențele delimitate, iar, pe de altă parte, traseul unic denominativ, finalizat în dreptul unui reper urban, pentru care a fost și creat. Cele două modalități de desemnare, de altfel subsumate aceleiași formule viconimice, marcate diacronic, sunt caracteristice pentru diferite etape de dezvoltare urbană.

6.1.2.1. Pentru traseul unic denominativ, semnalăm extinderea acestei formule de desemnare chiar și până în faza urbană a târgului medieval;

Ulița Pârâului de la Podul de Piatră (Târgu Ocna, 1850, f. 80, 81); *Ulița Poliției* (Galați, 1850, f. 55, 56); *Ulița Cazărmii* (Galați, 1850, f. 55, 56); *Ulița Poștii* (*Ulița Poștii Vechi*, *Ulița Poștii Nou(ă)*) (Galați, 1850, f. 55, 56); *Ulița la Poștă* (Focșani, 1851, f. 207, 208); *Ulița Cișmelii* (Fălticeni, 1850, f. 77, 78); *Calea Băilor* (Câmpulung – Ag., 1872 MDG II 484); *Calea Bordeiului* (*or. Făurei – Br.*, 1879 HIL 48); *Calea Cheii* (*or. Breaza – Ph.*, 1919–1945 CAP 50); *Drumul Cantonului* (Azuga – Pr., 1899 – DC 1430); *Drumul Cișmelii* (Predeal, 1921 – DC 1607 ter); *Drumul Cerului* (*or. Comarnic – Ph.*, 1894 – DC 1149); *Drumul Cotrocenilor* (București, 1821 COTR Mss. 430); *Drumul de la Pavilion* (*or. Comarnic – Ph.*, 1899 PS 8); *Drumul Gârlașilor* (Buzău, 1814 BANU 38/15); *Drumul Izvorului* (Predeal, 1922 – DC 1607 ter); *Drumul la Cărămidărie* (București 1906 H); *Drumul la Sabar* (București, 1834 PRIM B 232/1834); *Drumul Lacului Lung* (Ploiești, sl. 1619 AC 20/190 – DIR XVII, II 306–307); *Fundătura Băii* (Focșani, PL 1932); *Fundătura Cotu Câmpului Amorțit* (Focșani, PL 1932); *Trecătoarea Arestului*, *Trecătoarea Căcaina* (Focșani, PL 1932); *Calea Șurii Mari*, *Calea Șurii Mici*, *Strada Târgu Peștelui*, *Strada Târgu Vinului* (Sibiu, PL 2000); *Strada Podul Crețului*, *Strada Podul lui Grind* (Brașov, PL 1999).

6.1.2.1.1. Pentru spațiul viconimic urban german:

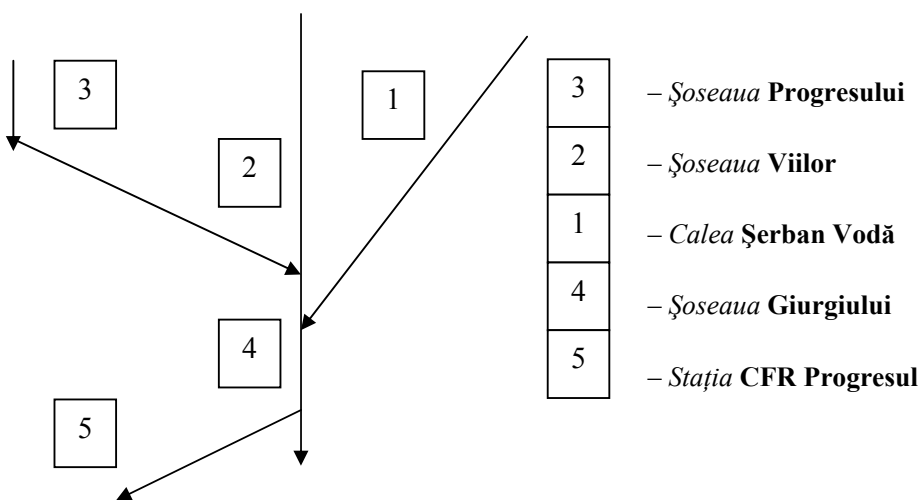
Marktstraße (Lippstadt, RFD 250); *Kapellenstraße* (Laupheim, RDF 241); *Obernburgen Straße* (Laudenbach, RFD 241); *Hindenburgstraße* (Braunlage, RFD 64); *Rhönhaus Straße* (Bischofsheim – Rhön, RFD 54); *Muhlenstraße* (Binzer, RFD 54); *Fasanenstraße* (← *Fasanenplatz*) (Berlin, RFD 44); *Lerbacher Weg* (← *Schloßhotel Lerbach*) (Bergisch Gladbach, RFD 42); *Oberthiergartner Straße* (Bayreuth, RFD 38); *Mühlenweg* (Aumühle, RFD 28).

6.1.2.2. Pentru parcursul viconimic amplu, secvențializat denominativ, potrivit cu o serie de reperi de pe traseu care pot deveni și reperi finale pentru secvențele

respectiv, semnalăm o revigorare a formulei de desemnare, condiționată însă de evoluția căilor de circulație în spațiul urban.

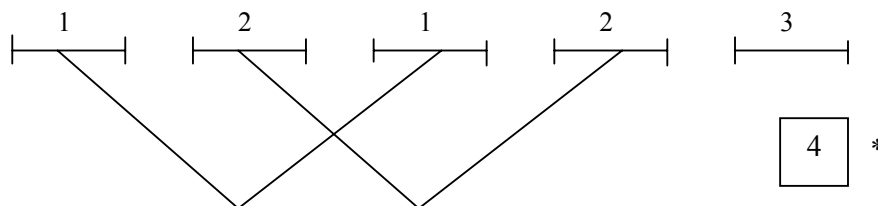
Apar însă și excepții care produc perturbări în fluxul informațional urban. Astfel, pentru traiectul amplu bucureștean secvențializat *Șoseaua Progresului* → *Șoseaua Giurgiului*, intercalările secvențelor denominative nu respectă logica motivației toponimice locale.

Secvența finală *Șoseaua Giurgiului* (marcată după reperul din exteriorul îndepărtat) are pe traiectul său reperul **Stația CFR Progresul**, dar între acest reper și secvența *Șoseaua Progresului* apar *Șoseaua Viilor* și *Șoseaua Giurgiului*, care perturbă logica motivațională. Grafic, această rețea se poate prezenta astfel:

În alt context urban, parcursul tradițional viconimic *Calea Rahovei* se prezintă secvențializat astfel:

secvența *Strada George Georgescu* (1.) (marcaj nemotivat) alternează cu secvența *Calea Rahovei* (2.) (alternață în dublă utilizare) → *Șoseaua Alexandriei* (3.) (Marcaj după reperul din exteriorul îndepărtat). Pe traiectul ultimei secvențe apare reperul local *Autogara Rahova* (4.). Grafic, această situație se poate caracteriza prin faptul că fiecare secvență din alternață reprezintă sincoparea celeilalte:

7. Vom concluziona asupra formulelor viconimice urbane grupate în jurul polului motivațional (6.1.1., 6.1.2.), potrivit ideii că pentru un sistem urbanomic coerent și unitar, denomiția viconimică nu trebuie să depășească, decât accidental, granițele admise de șirul de repere locale urbane, care pot justifica actul de desemnare.

Pentru aceasta, admitem următoarele formule sintetice de desemnare, incluse sau nu într-o „extensiune derivativă” urbană:

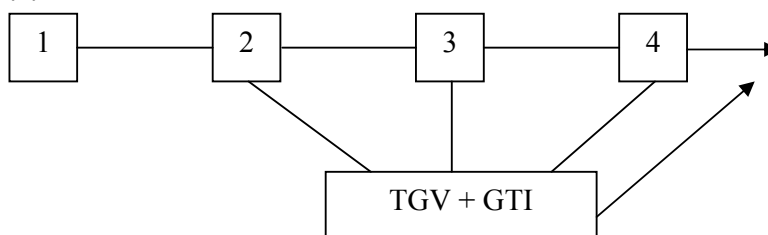
a) TGV + GTI (termen generic viconimic + grup toponimic corespunzător denotatului inițial;

b) TGV + GT 1 (termen generic viconimic + grup toponimic care reprezintă reperul de pe traiectul căii de circulație, atunci când formula viconimică urbană constituie punctul inițial derivativ;

c) TGV + GTF (termen generic viconimic + grup toponimic final, corespunzător reperului final de pe traiectul urban interior al căii de circulație;

d) TGV + GTF 1, GTF 2 (termen generic viconimic + grup toponimic final 1, 2, 3, corespunzător secvențializării traseului de circulație.

7.1.

1 – Grup toponimic inițial (GTI)

(**Schloß Hohenstein** – Castelul Hohenstein – 6.1.1.1.)

2 – Ipostază derivativă din extensie

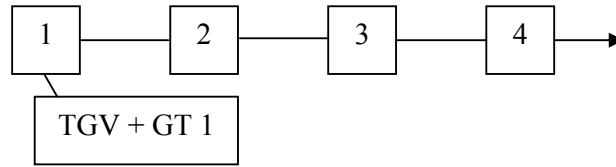
(*Restaurant Schloß Hohenstein* – *Restaurantul Castelul Hohenstein*)

3 — 4 – Ipostaze virtuale din extensie;

TGV + GTI – termen generic viconimic + grup toponimic

inițial; **Schloß Hohenstein Straße** (*Strada Castelul Hohenstein*, pe care există și ipostaze derivativă 2). Admitem posibilitatea ca secvența **Castelul Hohenstein** din construcția *Strada Castelul Hohenstein* să fie și un „urbanonim aparent”, iar formula **TGV + GTI** să se raporteze prin distribuție începând cu ipostaza 2.

7.2.

1 – Reperul inițial al traiectului căii de circulație (**răsuflătura cișmelii**) (Focșani, 1851, f. 208).

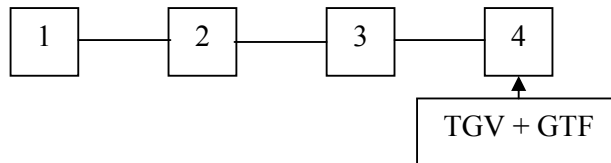
TGV + GT 1 – termen generic viconimic + grup toponimic care include reperul inițial.

(*Ulița răsuflătura cișmelii*)

2 – *Piața răsuflătura cișmelii*, unde secvența **răsuflătura cișmelii** poate fi și un „urbanonim aparent”.

3 — 4 – ipostaze virtuale din extensie.

7.3.

1 2 3 – Ipostaze urbanonimice virtuale, corespunzătoare unor denotate – reper de pe traiectul căii de circulație;

4 – Ipostaza urbanonimică corespunzătoare reperului final de pe traiectul urban interior al căii de circulație;

TGV + GTF

(*Fundătura cotu câmpului amorțit*) (Focșani, PL 1932).

(*Strada – TGV – târgul peștelui – GTF* (6.1.2.1.).

7.4. Formula viconimică urbană corespunzătoare secvențializării traseelor ample poate fi inclusă la subcategoria 7.3., unitatea denominativă a traseului integral fiind blocată la finalul fiecărei secvențe:

RF 1 – Reper final 1

8. Spațiul relativ restrâns în care există și poate opera denomiția motivată a căilor de circulație urbane determină gradul ridicat al arbitrariului, cu tendință de preponderență asupra ansamblului viconimic contemporan. În acest context, formulele denominative din palierul motivațional, sesizate de noi, se pot menține constant, dar în niciun caz nu pot câștiga teren în defavoarea arbitrariului din procesul de desemnare urbană. De aceea, profesionalizarea acestui proces, laolaltă cu stabilirea unor norme stricte metodologice de acțiune denominativă, ar putea reabilita, din mers, acest segment al culturii urbane.

TOPONYMIE URBAINE.
FORMULES DE DÉSIGNATION VICONYMIQUE

(Résumé)

Cette étude établit des particularités de la formule de désignation pour les voies urbaines de circulation créées autour du pôle motivationnel.

Les conclusions de cette intervention sont liées de l'augmentation du professionnalisme de ce processus, interprété comme une étape de la culture urbaine.

Cuvinte cheie: urbanonimie, pol motivațional, cultură urbană.

Mots-clés: urbanonymie, pôle motivationnel, culture urbaine.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie, nr. 13*